

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาสภาพปัญหา และข้อขัดข้องในการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทสำหรับคดีครอบครัวหรือคดีแพ่งในศาลเยาวชนและครอบครัวที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และนำเสนอแนวทางการใช้วิธีการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทรูปแบบการช่วยกระบวนการกลุ่มมาใช้ในคดีครอบครัว

วิธีการระงับข้อพิพาทที่กฎหมายไทยยอมรับมี 3 วิธี คือ การไถ่เกลี่ยประนีประนอมยอมความ อนุญาโตตุลาการ และการวินิจฉัยชี้ขาดของศาล การบริหารงานคดีเพื่อระงับข้อพิพาทมีหลักสากลว่าข้อพิพาทควรระงับด้วยสันติวิธีและนำไปตรีกลับเข้าสู่กรณี แต่การนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล คู่กรณีย่อมต้องหาทางเอาชนะกันเป็นสำคัญ เรียกว่า เป็นวิธีการแบบปฏิบัติ การนำคดีขึ้นสู่ศาลจึงควรเป็นทางเลือกสุดท้าย ซึ่งจะใช้เมื่อไม่อาจหาทางระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีได้อย่างแท้จริงเท่านั้น ในหลายประเทศจึงมีการนำวิธีการยุติข้อพิพาทโดยทางเลือกอื่นนอกจากการพิพากษามาใช้

การไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลไทยปัจจุบันเป็นการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทในรูปแบบประเมินความเห็น ที่ผู้ดำเนินกระบวนการไถ่เกลี่ยชี้แนะทางออกที่ตนเห็นว่าดีที่สุดให้คู่กรณี โดยผู้ไถ่เกลี่ยจะประเมินข้อพิพาทแล้วแนะนำถึงความได้เปรียบหรือเสียเปรียบรวมถึงผลทางกฎหมายสุดท้ายในคดีหากการไถ่เกลี่ยไม่สามารถบรรลุข้อตกลงกันได้

วิธีนี้มีกบลงที่การยอมพบกันครึ่งทาง อันเป็นรูปแบบที่ไม่มีการค้นหาความต้องการที่แท้จริงภายในจิตใจ ดังนั้น คู่กรณีทุกฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายที่ต้องเสียเปรียบในทางกฎหมาย มักเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในข้อตกลงที่ต้องยอมลงให้อีกฝ่าย แต่คดีครอบครัวส่วนใหญ่คู่กรณีเป็นผู้มีความสัมพันธ์กันในทางจิตใจ การพิจารณาข้อพิพาทในคดีครอบครัวจึงมีความละเอียดอ่อนทางอารมณ์ และความรู้สึกของคู่ความมากกว่าคดีแพ่งทั่วไป การระงับข้อพิพาทจึงต้องคำนึงถึงการรักษาความสัมพันธ์ในอนาคตของคู่กรณี

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบการช่วยกระบวนการกลุ่ม (Facilitative Approach) เป็นการแก้ไขข้อพิพาทอย่างมีทางเลือก หรือ ADR (Alternative Dispute Resolution) ในรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคนกลาง (Mediation) รูปแบบหนึ่งในศาลของสหรัฐอเมริกา แนวทางหลักคือเป็นกระบวนการจัดการกับความขัดแย้งที่มีบุคคลที่สาม ซึ่งคู่กรณียอมรับว่า เป็นกลาง เข้าทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้คู่กรณีสามารถระบุนความต้องการที่แท้จริงลึก ๆ ภายในจิตใจของตน เพื่อเปิดทางให้คู่กรณีค้นหาทางออกใหม่ร่วมกันและช่วยกันแก้ไขปัญหามาของความขัดแย้งที่มีอยู่ให้ลุล่วงไปได้อย่างราบรื่นและเป็นการร่วมมือกันหาทางออกของข้อพิพาทอย่างแท้จริง ถือเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในอุดมคติ โดยการจัดการกับความขัดแย้งรูปแบบนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นเพียงผู้ขับเคลื่อนกระบวนการและไม่เข้าแทรกแซงทางด้านเนื้อหาสาระของข้อพิพาท คู่กรณีทุกฝ่ายจึงรู้สึกว่าตนได้รับการเยียวยาจิตใจและขจัดความขุ่นมัวให้หมดสิ้นได้อย่างแท้จริง และต่างพบว่า ตนก็เป็นผู้ชนะเช่นกัน

จากการศึกษาพบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในรูปแบบการช่วยกระบวนการกลุ่มเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทในคดีครอบครัวที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนจึงได้

เสนอแนะแนวทางและบทบัญญัติของกฎหมายสำหรับนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรูปแบบการช่วยกระบวนการกลุ่มมาใช้ระงับข้อพิพาทในคดีครอบครัว เพื่อเสริมกระบวนการยุติธรรมตามระบบปกติของศาลเยาวชนและครอบครัว และเพื่อพัฒนาการระงับข้อพิพาทในคดีครอบครัวอันถือเป็นการช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง

The object of this thesis is to study particular problematic situations and obstacles regarding present court-annexed mediation applied in civil or family cases in the Juvenile and Family Court, and to introduce ways to adopt a facilitative approach toward family mediation.

There are three dispute settlement approaches adopted by Thai law: mediation and compromise, arbitration, and adjudication. To manage a particular case, a dispute shall be settled principally by nonviolent methods which are capable of re-establishing cordiality among the parties concerned. On the other hand, if an action is brought to court, the parties involved will do their utmost to try and compete with each other, something called the “adversarial approach”. This should be considered the last resort, to be used only when there is no other way to resolve a dispute by peaceful means.

Consequently, in several countries, alternative means of dispute resolution, other than adjudication, are applied.

At present, one approach to evaluating mediation is in the form of Thai court-annexed mediation whereby a mediator would himself or herself point out the best solution for the parties involved after evaluating the dispute, indicating both the advantages and disadvantages, including with the legal outcome in case there is a failure to reach an agreement. With this form of mediation, parties usually accept a compromise agreement in the end, no investigation is conducted of the real demands of the parties concerned. This would cause all parties, especially those at a disadvantage, to feel that they have lost out in the agreement. Furthermore, one outstanding element in most family cases is that parties have psychological relationships with each other, so in settling the dispute, the parties themselves, as well as delicate emotions and feelings, should be taken into account more than in other civil cases, in order to maintain the relationship between the parties in the future.

In the United States of America, the facilitative approach is a kind of Alternative Dispute Resolution, or ADR, in the form of a court-annexed mediation. The basic rule is that a conflict must be managed by a neutral third person who is acceptable to both parties and who facilitates matters by helping them to identify their inner needs, so the discovery of their new consensus would -- ideally -- result in a smooth outcome. To perform this kind of conflict management, the duty of the mediator is simply to run through the process, not to intervene in the substance of a dispute, the result

of the process being that all parties achieve psychological resolution, all disruptions are eradicated, and a win-win situation found at last.

The study found that the facilitative approach to mediation is an appropriate and effective alternative to dispute resolution in cases involving the family. Thus, the writer suggests that the facilitative approach be used for settling a family disputes and the appropriate legislation adopted, in order to reinforce the judicial process in the Juvenile and Family Court system and to develop an alternative approach to dispute resolution in family-related cases, that, moreover, may be considered as another path to reducing conflict in the family.